

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2307

av Beatrice Ask m.fl. (M)

En effektivare kriminalvård

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åter tillsätta den av regeringen nedlagda utredningen för att utvärdera det återfallsförebyggande arbetet inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att ställa tydliga krav på samverkan mellan myndigheter som är ansvariga för återfallsförebyggande insatser och låta utreda hur kostnaderna ska fördelas, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av samarbete mellan Kriminalvården och kommunernas socialtjänst och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att utvärdera försöken med utökad närvaro av socialtjänsten i anstalt och häkte och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av fler platser i yrkesutbildning på anstalt och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kriminalvården ska arbeta för att intagna i början av sin verkställighet ska få hjälp med kontakter med Kronofogdemyndigheten och andra för att minska risken för att skulder ska ackumuleras under fängelsetiden, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla intagna i anstalt som har behov av behandling ska genomgå lämpliga behandlingsinsatser i form av påverkansprogram och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa arbetsgivares möjlighet att – utan författningsstöd – begära utdrag ur belastningsregistret inför anställning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hot och våld mot personal alltid ska leda till konsekvenser för den intagne och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kriminalvården ska utöka och stärka sitt arbete mot radikaliserings i fängelse och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Moderaterna vill ha en modern kriminalvård som präglas av hög säkerhet och meningsfull och framåtblickande verksamhet som når upp till sina mål om ”Bättre ut”. Intagna ska under anstaltstiden förberedas på livet efter straffet och ges de verktyg som på sikt ska få honom eller henne att lämna ett liv i kriminalitet bakom sig. Det handlar om tidiga insatser, tydligare klientarbete och tydliga krav och regler. Vi ser positivt på att Kriminalvården gör en extra insats för att påverka unga intagna att lämna kriminalitet och missbruk.

Kriminalvården har tillförts betydande tillskott sedan 2006. Myndigheten har höga ambitioner vad gäller innehållet i verkställigheten och säkerhetsarbetet. De satsningar alliansregeringen genomförde mellan 2006–2014 har varit betydelsefulla liksom saneringen av myndighetens ekonomi och tydligare ledningsstrukturer.

Alldeles för många som dömts och avtjänat sitt straff återfaller dock i brott. Enligt Riksrevisionen återfaller 70 % av dem som avtjänat straff på anstalt. De flesta återfaller inom ett år. Mer än hälften av unga fängelsedömda begår nya brott inom tre år efter avtjänat straff. Så har siffrorna sett ut i många år och så ser det också ut i flera andra jämförbara länder. Alliansregeringen gav Kriminalvården i uppdrag att förstärka insatserna riktad till unga intagna i häkte och anstalt. Nyligen aviserade myndigheten att en sådan satsning ska genomföras.

En effektiv brottsbekämpning kräver en framgångsrik återanpassning efter avtjänat straff och för att åstadkomma det krävs en bättre samverkan mellan olika myndigheter och kommunerna. Frigivningen måste förberedas av den enskilde och mellan myndigheter exempelvis när det gäller behov av framför allt missbruksbehandling, utbildning med mera.

Det är viktigt att ta reda på vilka återfallsförebyggande åtgärder som är framgångsrika och hur arbetet i högre grad kan anpassas till klienternas olika behov och förutsättningar. Arbetslinjen är av central betydelse för möjligheten till återanpassning, och arbetsdriftens betydelse för att förbättra klienternas förutsättningar på arbetsmarknaden är därför av särskilt intresse. Många intagna får dessutom genom självförvaltning viktiga kunskaper och erfarenheter i personlig ekonomi, eget boende med mera. År av missbruk och kriminalitet har ofta gjort att sådant inte är självklart för den enskilde.

Satsningar på arbetsskapande åtgärder inne på fängelserna är av stor betydelse och bör även fortsättningsvis prioriteras. Det behövs fler åtgärder för att förbereda intagna på kriminalvårdsanstalt för ett liv i frihet. Det handlar bland annat om kontakten med närstående men också andra verksamheter för arbete och goda sociala nätverk som kan bidra till att avhålla från fortsatt kriminalitet. Likaså behövs bättre samverkan mellan olika myndigheter för att säkerställa att påbörjad behandling och/eller utbildning inte avbryts vid frigivningen.

Alliansregeringen beslutade förra året att tillsätta en utredning med uppgiften att studera framgångsrika internationella exempel på återfallsförebyggande insatser, kartlägga och analysera Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete och utifrån en jämförelse med några relevanta länder bedöma om arbetet bedrivs effektivt samt om formerna för samverkan är effektiva och ändamålsenliga. Arbetet inklusive förslag skulle redovisas senast vid årsskiftet 2015/16. Regeringen har emellertid beslutat att utredningen för att förebygga återfall i brott ska upphöra. Vi anser att en sådan utredning är av stor betydelse och att en sådan därför behöver tillsättas.

Samtliga myndigheter inom rättsväsendet har de senaste åren – mellan 2006 och 2014 – ökat sitt förtroende hos allmänheten. Det är ingen slump utan ett resultat av de satsningar alliansregeringen gjorde och de resursökningar myndigheterna fick. Resursförstärkningarna har inneburit att hela rättskedjan har fått kraftigt förbättrade förutsättningar att utveckla och utöka sin verksamhet. Ytterst glädjande är i det att Kriminalvården är bland de myndigheter som ökat sitt förtroende mest av alla.

Allt för många återfall i brott

Riksrevisionen har gjort granskningsrapporten ”Återfall i brott – hur kan samhällets samlade resurser användas bättre?” Rapporten pekar på att närmare 40 procent av alla

dömda återfaller i brott inom tre år. För dem som har suttit i fängelse är siffran cirka 70 procent. Så här har det sett ut under lång tid. Återfallen minskar inte. Detta innebär stort mänskligt lidande, både för brottsoffer och för gärningsmän, samt stora kostnader för samhället.

Granskningen visar att de återfallsförebyggande insatserna är för få, samt att de inte görs när det behövs, utan alldeles för sent. Det saknas helhetssyn och långsiktig planering. Det råder också osäkerhet om vem som skall stå för kostnaderna vid olika åtgärder. Samverkan mellan Kriminalvården och andra aktörer, såsom Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, socialtjänsten, vården samt civilsamhället måste därför bli bättre. Uppföljningen är alldeles för kortsiktig och utspridd hos olika aktörer. Det måste därför ställas tydliga krav på samverkan mellan myndigheter som arbetar mot återfall i brott och kostnadsfördelningen myndigheterna emellan måste noggrant utredas och klargöras i varje enskilt fall i enlighet med Riksrevisionens rapport.

Redan i dag finns en stark samverkansskyldighet mellan Kriminalvården och socialtjänsten. För att förstärka denna samverkan är det viktigt att Kriminalvården och socialtjänsten hela tiden utvecklar sitt samarbete. Detta gäller särskilt i förhållande till yngre lagöverträdare samt klienter som har barn. De försök med utökad närvaro av socialtjänsten i anstalt och på häkte som har initierats bör utvärderas noggrant. Ett närmare samarbete kan underlätta övergången från anstalt till frihet och bättre förbereda klienterna inför utbildning och arbete.

Kriminalvården ska samverka med andra

Att hitta former för att bedriva ett framgångsrikt återfallsförebyggande arbete är en av Kriminalvårdens stora utmaningar framöver. En del i den utredning alliansregeringen tillsatte i juni 2014 var att föreslå nya former för samverkan mellan Kriminalvården och andra aktörer, såsom Arbetsförmedlingen, kommunernas socialtjänster och ideella organisationer i syfte att förbättra möjligheterna till återanpassning till ett liv fritt från kriminalitet. Det är beklagligt att regeringen avbröt arbetet och vi föreslår ett nytt uppdrag att utveckla samarbetet mellan Kriminalvården och andra som har ansvar i det återfallsförebyggande arbetet. Kriminalvården bör få i uppdrag att utöka och utveckla arbetet med särskilda utslussningsåtgärder i syfte att förbereda de intagna för livet efter tiden på anstalt. Vidare bör tillgången till yrkesutbildning på anstalt stärkas.

Rusta den intagne för ett liv utan kriminalitet

Den intagne måste rustas för ett liv utan kriminalitet. Den som har avtjänat ett fängelsestraff står ofta inför många utmaningar när hon eller han lämnar fängelset. Det handlar bland annat om bostad och arbete. Oron för att man inte vet vad som ska hända när man kommer ut riskerar att resultera i att personen tar kontakt med tidigare kriminella kontakter. Den som har avtjänat sitt fängelsestraff behöver ett tydligt och starkt stöd från myndigheter och kommunen. Vi vill därför att Kriminalvården och Arbetsförmedlingen – tillsammans med bland annat socialtjänsten – ska ha en gemensam planering för varje enskild individ som släpps ur fängelset.

Det återfallsförebyggande arbetet behöver förstärkas, bland annat genom att göra fler aktörer mer delaktiga i ett aktivt utslussningsarbete. Insatserna för att nå målet om 85 procents sysselsättning bland de intagna behöver intensifieras. Det måste vara tydligt för de intagna att det lönar sig att sköta sig. Kriminalvården behöver också förstärka sitt motivationsarbete och bli bättre på att få de intagna att fullfölja behandling och utbildning. Alla som är i behov av behandling ska också genomföra de behandlingsprogram som Kriminalvården bedömer som relevanta. Underlåtenhet att delta i programverksamhet ska på ett tydligare sätt än i dag få konsekvenser för den intagnes verkställighet.

Vi vill att det ska övervägas om påföljdssystemet bör ändras för att möjliggöra ett ökat fokus på eftervård och behandling av en gärningsman som begått övergrepp mot en person i en nära relation. Det kan också handla om ökade möjligheter att tvinga gärningsmän att undergå behandling i kombination med exempelvis ett fängelsestraff, eller en möjlighet att förordna om eftervård som en påföljd för sexualbrottslighet.

Ett systematiskt arbete för att förhindra att skulder uppstår under fängelsetiden

Många som hamnar i fängelse är skuldfria när de kommer in i fängelse. Under tiden på anstalt finns det risk för att ingen tar hand om den intagnes privatekonomi, såsom att betala fakturor och hyra. Påminnelser och obetalda fakturor kan då leda till att den intagne får skulder som växer under tiden på anstalt. När personen sedan frigges kan skulderna försvåra vägen tillbaka till ett liv utan kriminalitet, eftersom en del begår brott för att få snabba pengar för att kunna betala tillbaka skulderna. Man är då snabbt efter frigivningen tillbaka i kriminalitet igen.

Vi anser därför att det är viktigt att redan i början av verkställigheten arbeta för att på ett strukturerat sätt ta tag i den intagnes ekonomi och planera för att minska skuldbördan

för den enskilde. Stora skulder när verkställigheten avslutas gör att den intagne lätt kan återfalla i kriminalitet.

Den verkställighetsplan som upprättas i början av verkställigheten måste innehålla åtgärder för att minska den intagnes skuldbörda, kontakter med Kronofogdemyndigheten och andra.

Förstärk tidigare dömdas möjligheter på arbetsmarknaden

Det är viktigt att människor som begått brott, efter dom och avtjänad påföljd, kan återgå och få möjlighet till egen försörjning genom arbete. De senaste åren har förberedelser för tiden efter anstalt utvecklats. Möjligheterna att studera har förbättrats, och Arbetsförmedlingen samverkar med Kriminalvården.

Utöver att många kan ha bristande utbildning och arbetslivserfarenhet vid frigivningen är det ingen tvekan om att utvecklingen där allt fler arbetsgivare begär utdrag ur belastningsregistret alternativt kräver att den arbetssökande själv ska begära ut informationen och bifoga den med sin ansökan innebär större svårigheter för många att få jobb. Detta undergräver grundläggande rättsliga principer och är långt ifrån en garanti för att förhindra anställning av personer som är olämpliga för en anställning. Ur ett arbetsgivarperspektiv finns en risk att registerkontroller ger en falsk känsla av trygghet. Utredningen om registerutdrag i arbetslivet lämnade i juni förra året sitt betänkande (SOU 2014:48) till den dåvarande arbetsmarknadsministern.

Utredningen föreslår en ny lag om att det ska vara förbjudet för arbetsgivare att utan författningsstöd begära att arbetssökande visar upp utdrag ur belastningsregistret. En arbetsgivare som bryter mot förbudet får betala skadestånd.

Utredningen konstaterar:

- att antalet utdrag från belastningsregistret har ökat kraftigt de senaste tio åren
- att det till stor del är utdrag som begärs av arbetsgivare inför anställning vilket innebär ett inte avsett utnyttjande av utdragen
- att arbetsgivarnas förfarande innebär en kränkning av arbetssökandes personliga integritet
- att det med hänsyn till dömda personers möjlighet att återanpassa sig i samhället är viktigt att arbetsgivares registerkontroll begränsas.

Utredningsförslaget har varit ute på remiss, men därefter har inget hänt. Regeringen har inte presenterat något förslag trots att frågan är angelägen. Moderaterna vill skyndsamt se förslag till riksdagen om att begränsa arbetsgivarnas möjlighet till att – utan författningsstöd – begära utdrag av belastningsregistret inför anställning.

Minska riskerna för hot och våld mot personal

Bland de intagna i anstalt finns många som är missbrukare och har dokumenterade psykiska problem. I sakens natur ligger att personalen utövar olika grader av tvång. Detta innebär risker för att personalen ska drabbas av hot, trakasserier eller våld från de intagnas eller klienternas sida.

Det är angeläget att Kriminalvården fortsätter sitt arbete för att minska riskerna för hot och våld riktat mot Kriminalvårdens personal. Det kan bl.a. göras genom ett strukturerat säkerhetsarbete, korrekta riskbedömningar, kontrollåtgärder för narkotikafria fängelser, rutiner för att hantera hot och våld mellan intagna, insatser som förhindrar brott inifrån anstalterna är några exempel på hur säkerheten finns med i det dagliga arbetet. Liksom säkerhetsåtgärder vid transporter och insatser mot självmord bland häktade.

Det är viktigt att hot och våld riktat mot personal alltid leder till konsekvenser för den intagne.

Förstärk arbetet mot radikaliserings under fängelsetiden

Det är viktigt med en sammanhållen politik för att stärka svenska myndigheters förmåga och kapacitet att motverka våldsbejakande extremism och att förhindra terrorattacker såväl i Sverige som i Europa och generellt i världen. Åtminstone en av attentatsmännen i Paris, samt attentatsmannen i Köpenhamn, radikaliserades under avtjänandet av fängelsestraff. Även på svenska kriminalvårdsanstalter kan det förekomma radikaliserings av intagna.

Det gemensamma EU-samarbetet Radicalisation Awareness Network (RAN) utgör sedan 2007 riktlinjerna för hur Kriminalvården arbetar för att upptäcka radikaliserade grupper i fängelser. Det har, enligt företrädare för Kriminalvården, förekommit att man har splittrat grupper eller konstellationer för att på det sättet motverka radikaliserings.

Arbetet mot radikaliserings i anstaltsmiljö är ett viktigt arbete och får inte stagnera. Det finns därför anledning att se över om det inom Kriminalvården görs tillräckligt för att

förhindra radikaliserings och om kunskaperna och metoderna för att upptäcka, förebygga och åtgärda sådana företeelser är tillräckliga.

I Danmark har man gått i längre i sitt förebyggande arbete jämfört med Sverige. För att kunna förebygga radikaliserings i danska anstalter har personalen utbildats om hur radikaliserings ska kunna upptäckas.

Kriminalvården har påbörjat ett arbete mot radikaliserings på anstalterna. Det är viktigt att det arbetet fortsätter och utvecklas för att effektivt kunna upptäcka och motverka radikaliserings på anstalterna.

Villkorlig frigivning ska inte vara en rättighet

Förändringar behöver göras när det gäller möjligheten till villkorlig frigivning. Det är inte rimligt att de som återfallit i brottslighet och på nytt döms till fängelse per automatik frigges villkorligt efter att två tredjedelar av tiden verkställts. Vi anser att den som återfaller i brott och döms till ett nytt fängelsestraff ska avtjäna tre fjärdedelar av det nya straffet. Riksdagen beslutade om ett tillkännagivande om detta i mars 2015. Vi förväntar oss att regeringen återkommer i frågan inom kort.

Beatrice Ask (M)

Krister Hammarbergh (M)

Anti Avsan (M)

Ellen Juntti (M)

Pia Hallström (M)

Anders Hansson (M)